

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПРИЄДНУВАЛЬНОГО СУРЯДНОГО КОМПОНЕНТА
У ПРОСТОМУ УСКЛАДНЕНОМУ РЕЧЕННІ

Приєднування як особливий тип синтаксичної організації об'єднує різні за способом зв'язку синтаксичні явища. З огляду на диференційні ознаки паратаксису до сурядних віднесено приєднувальні компоненти із сурядними сполучниками та сурядними семантико-синтаксичними відношеннями. Наприклад: *Ми тільки чествуємо його, та й то лише сьогодні* (М. Куліш); *Навіть у Фінляндії, здавалось би, далекій від будь-яких гарячих точок, а й там нещодавно вибухнуло, і теж у торговельному центрі, в Хельсінкі* (Л. Костенко); *Москва дозвіл дала, але тільки з умовою, щоб Акафіста видано «на великоросійском наречіи»* (І. Огієнко); *...отож маємо, хай далеко не адекватну до оригінального, та все ж імітацію спондея* (А. Содомора).

Приєднувальні відношення є одним з різновидів сурядних семантико- синтаксичних відношень, які реалізуються не тільки в реченнях з однорідними членами, а й у приєднувальних сурядних компонентах простого ускладненого речення. Засобами вираження цього типу відношень в аналізованих одиницях є сурядні приєднувальні та протиставні сполучники: *і, та, а й, та й, ще й, та ще й, також, і навіть, а, але, однак, проте, зате, лише, хоч ... але, хоч ... зате, як ... так, не тільки (не лише) ... а (але) й* тощо. Наприклад: *І н'ять віків, ще й десять літ по двісті нема про нього чутки ані вісті* (Л. Костенко); *Повернімося і, зібравши думки про камінь, ще раз поміркуймо, чому та пісня стверджує, що камінь росте, та ще й без коріння* (А. Содомора); *Конгрес у Парижі, безумовно, важна річ, але тільки ввечері* (В. Винниченко).

У структурно-семантичному плані приєднувальний сурядний компонент, як і приєднування загалом, становить синтаксично зміщену, семантично відокремлену від головного речення частину. Він має семантику доповнення, уточнення, пояснення з додатковими експресивними відтінками і виражає власне приєднувальні, протиставні, допустово-протиставні, допустово-обмежувальні, уточнювально-приєднувальні сурядні семантико-синтаксичні відношення за допомогою відповідних сурядних сполучників.

Наприклад: *Що ж це за мова така, коли всякий чужосторонець возьме й зараз почне писати, та ще й так досконало* (Олена Пчілка); *Він гендляр, але дуже приємний* (Т. Малярчук); *Україна у цій системі була хоч і важливою, але лише ланкою* (ЗМІ).

З погляду будови приєднувальний сурядний компонент організований за принципами вторинного зв'язку і являє собою дворівневу одиницю, у якій підрядні словоформи поєднуються сурядними сполучниками. Саме ці сполучники визначають загальний зміст приєднувального компонента і характеризують його в цілому. Наприклад: *писати досконало – писати, та ще й досконало; приємний гендляр – гендляр, але приємний*.

Приєднувальні сурядні компоненти ускладнюють просте речення додатковою предикативністю. Такі конструкції можуть бути трансформовані у поліпредикативні через лексичний повтор або розглядувані як результат компресії співвідносних структур. Наприклад: *Пішла вона за Гната, та (пішла) на своє горе* (І. Франко); *Ласкаві всі, але (ласкаві) про око* (Є. Маланюк); *Екзотика може бути досить небезпечною, а надто (може бути досить небезпечною) для дітей* (ЗМІ).

У комунікативному плані приєднувальний сурядний компонент і однорідний член речення, уведений приєднувальним сполучником, входять до складу реми, бо однаково виникають у ході висловлювання пізніше головної думки, ніби спонтанно, і є додатковими елементами. Наприклад: *Контактна група зустрінеться, але не сьогодні і не в Мінську* (Укрінформ).

Стилістична функція приєднувального сурядного компонента полягає у наданні висловлюванню особливих емоційно-експресивних відтінків.

Приєднувальний сурядний компонент є одним з функційних виявів сурядності у простому ускладненому реченні, який розширює уявлення про структуру і семантику паратаксису на цьому синтаксичному рівні.